

Kahraman Baldırı ıplaklar

– Sami Biber · 22 Eylöl 2023

Yazının başlığını görünce " Hem baldırı çıplak hem kahraman... Bu nasıl oluyor?" Diye düşünmüş olabilirsiniz zira ölkemizde " Baldırı ıplak " hırlı insanlar için kullanılan bir ifade değildir. Hatta dağdaki terörist için bile " Üç beş baldırı çıplak " deriz ama işin aslı böyle değildir.

Tarih boyunca baldırı çıplaklar içinden de hayırsız, insanların başına bela tipler, en nam salmış kabadayılar çıkmıştır ama genelde onlar insanların canları ve mallarını korumak uğruna kendi canlarını hiçe sayan kahramanlardır.

Kimler midir onlar?

Fotoğraftan da anlaşılacağı üzere onlar Osmanlı Devletinin İtfaiye Teşkilatı olan Tulumbacılarıdır.

Evet, bu kahramanlara oldukça uzun süre " Tulumbacı " denmiş, onlar için " Baldırı ıplak " ifadesi pek kullanılmamış ama gerçek manada hepsinin baldırları hep çıplak olmuş. Çünkü bir yangına gitmedikleri zaman giydikleri kıyafet aynen şöyledir: Sarık, kartal kanat denen kırmızı kaput ve ayakta kırmızı bir yemeni. Baldırlar ise her zaman ıplak... Yangın esnasında ise sadece kafalarına " Yangın taşı "Denilen çorba tasına benzer bir başlık takıyorlar. Hepsi bu.

Peki bu insanlara niçin "Tulumbacı" deniyor?

Boş zamanlarında tulumba tatlısı sattıkları için değil elbette. (Yanlış anlaşılmasın böyle bir işleri asla olmamış)

Eee o zaman niçin?

Anlatayım...

Efendim, 1715 Yılında Osmanlı Devleti ile Venedik arasında yapılan savaştan sonra Türkler tarafından esir edilen, ya da kendiliğinden Türklerin tarafına geçen David adlı Fransız bir mühendis önce Müslüman olup Davut adını alır. Daha sonra İstanbul'da sık sık baş gösteren ve büyük yıkımlara sebep olan yangınlara karşı bir önlem olmak üzere Avrupa'da gördüğü tulumbayı Türkiye'de imal etmeye başlar ve bu tulumba denilen alet 1718'deki tersane ve tüfekhane yangınlarında oldukça etkili bir şekilde kullanılıncaya yenilik sever sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Davut Ağa'yı Tulumbacı Ocağı kurmakla görevlendirir ve Davut Ağa ölünceye kadar kendi kurduğu tulumbacılar ocağı ile yangınlara müdahale eder elinden geldiğince.

Evet, Davut Ağa padişahın da izni ile Yeniçerilerin Acemi Oğlanlar sınıfı içinden seçtiği gençlerle İstanbul yangınlarını söndürmek için oldukça çaba sarf etti.

Peki tulumba kullanılmadan önce yangınlar nasıl söndürülüyordu ve bu iş kimin göreviydi?

Efendim, bu iş hepimizin sadece mahkeme ve adalet işlerine bakar zannettiğimiz Kadı Efendinin göreviydi ve kadı zannedildiği gibi bir ilde ya da ilçede sadece adalet işlerine bakmazdı. Bugün bir belediye başkanının yaptığı her iş kadı'nın göreviydi. Dolayısıyla yangına karşı alınacak her türlü önlem yanında yangın söndürme işi de kadı'nın göreviydi.

İyi de kadı efendi bu görevi nasıl yerine getirirdi?

İlk zamanlar bu konuda kadıya en çok yardım eden kuruluş loncalardı. Yani Esnaf teşkilatları. Her esnaf teşkilatı dükkanlarda yangın söndürmek için içi su dolu kovalar, kürek, kum, kanca, hani okullarda yangın köşesi var ya, işte orada gördüğünüz her şeyin bulundurulmasını sağlarlardı. Kadı ise denetim yapardı.

Kadı aynı zamanda evlerde de yangın söndürme alet edevatının ve su dolu kovaların, büyük bidonların bulundurulmasını denetlerdi lakin kabul edersiniz ki neredeyse tamamı ahşap evlerden müteşekkil özellikle İstanbul'da bu önlemler neredeyse hiç işe yaramazdı da en işe yarayan metod genelde yangının daha geniş alana yayılmasını önlemek için alel acele sapasağlam binaları yıkıp yıkıntıyı anında temizleyerek yangının her yere sıçramasını önlemek olurdu.

Bu arada unutmadan, Osmanlı'nın en eski yangın söndürme ekibi hep Acemi Oğlanları, Yeniçeriler oldu. Hatta Yeniçeri Ocağı kaldırılana kadar...

Peki Koskoca İstanbul'u yangından korumak üzere kaç tulumbacı vardı?

Eminim hepiniz " Ohaaa" Diyeceksiniz ama tulumbacı, yani günümüzdeki adıyla İtfaiyeci sayısı aynen şöyleydi:

1724 Yılında 150

1755 Yılında 461

1804 Yılında 531

Efendim, günümüzde görevlerine göre itfaiyeciler arasında çeşitli sınıflar var mıdır bilemiyorum ama o devirlerde varmış: Mesela 120 Kiloluk tulumbayı taşıyanlara " Uşak " denirmiş. (Sonraları bu hantal tulumbaların yerine daha hafif olanları hatta " Ateş Kayıkları " denilen ve sandallara monte edilmiş olanları bile yapılmış.) Tulumba takımının ağasına " Fenerci ", alevlere su sıkınlara " Hortumcu", borucunun kullandığı boruyu tutarak düşmemesini sağlayan görevliye ise " Kökenci " Denirmiş.

Peki bu kahramanlar yangınları söndürmede etkili olurlar mıymış?

Yangın mahalline geldiklerinde " Biz daha önce geldik, yangını biz söndüreceğiz " Diye birbirlerine girmezlerse ve dahi yangın çok büyük değilse evet, etkili olabilirlermiş. Ama özellikle de Kadırgalılar ve Tophaneliler aynı yangının başındalarsa kavga genelde kaçınılmaz olurmuş, zira yangını söndürenlere dağıtılan ihsan hayli kabarık olurmuş. Yani efendim tulumbacılar ne devletten ne de belediyelerden herhangi bir maaş almıyorlar resmi itfaiye teşkilatı kuruluncaya kadar. O sebeple sair zamanda her bir tulumbacı başka işlerle uğraşiyor, yangın olunca yangına koşuyorlar; yangını söndürüyorlar ve yangından kurtulanlar tarafından ihsanlara gark olunuyorlar.

****

Evet, bitmedi daha... Devam edeceğiz